

дискриминисана у односу на остале, јер за разлику од њих, с обзиром на решења Савезног устава не располаже пуним правом самоорганизовања и на свом интегралном подручју не може да остварује потпуну уставотворну, законодавну, извршно-управну и судску власт, док су, на другој страни, две аутономне покрајине у њеном саставу „добиле статус непримерен овој категорији друштвено-политичких заједница“ — стекши право учешћа у образовању низа највиших савезних органа, учешћа у доношењу најважнијих аката и одлука у тим органима, па чак и давања сагласности на промене савезног Устава, Јовичић закључује да је „оваквим извртањем ствари на главу, СР Србија постала мање од републике, а аутономне покрајине — многе више од аутономних јединица“. Доследан у свом списатељском маниру да се не задржи само на критици постојећег, већ и да учини онај нужни и најсврсисходнији даљи корак — да на основу свога знања и научничке савести предложи ново, боље решење, писац је и овде исцрпно изложио потезе које неопходно треба предузети како би се истински, потпуно и доследно, остварио уставни положај СР Србије као државе, онако и онолико, како и колико су то и друге републике.

Књига *Путеви и странпутице југословенске уставности*, је компетентан и одговоран научни запис о стању уставнога питања Југославије овога времена, али и књига порука, упозорења и опомена, у којој су, захваљујући труду, умењу и научном поштењу њеног писца, с државни елементи јасног путоказа за изградњу новог пута југословенске уставности, пута који би водио ка што скорјем и безболнијем изласку из стања свеколике кризе у којој се Југославија данас налази. Ставови и поруке садржани у овом раду, на срећу, нашли су одјека у ревизији Устава СР Србије из 1989. године. Најгрубље грешке и недоследности у конституисању аутономије отклоњене су. На жалост, руке републичког уставотворца остале су везане у оним решењима која су и даље садржана у Уставу СФРЈ, а која значе и даље одступање од општеприхваћеног модела територијалне аутономије.

мр Оливера Вучић

Здравко М. Петровић: НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ ФИЗИЧКОГ ИНТЕГРИТЕТА ЛИЧНОСТИ, Сарајево НИО „Службени лист СР БиХ“, 1990, стр. 163.

Заштита личних права и одговорности за нематеријалну штету представљају новије тековине у области права. Садашњи степен развоја цивилизације, као и трагичне последице другог светског рата, условили су потребу стварања нових облика заштите у чијем је средишту сама човекова личност. Ове околности допринеле су афирмацији личних права као посебне, аутономне области грађанског права, чији су објекти лична добра. Једно од најважнијих личних права свакако је и право на физички интегритет. Аутор Здравко М. Петровић у овом раду разматра једно од могућих средстава заштите овог права — заштиту која се остварује накнадом нематеријалне штете настале услед повреде физичког интегритета личности.

Први део књиге је посвећен, пре свега, самом појму нематеријалне штете, где аутор износи различита схватања о оправданости нематеријалне штете и њеној правној природи. Дефиниција нематеријалне штете, усвојена у члану 155. Закона о облигационим односима, критикује се као преуска. Аутор сматра да се она не може свести само на наношење физичког или психичког бола или страха другоме, већ да свака повреда права личности представља нематеријалну штету. Усвајајући теорију репарације, писац, ипак, не сматра да је циљ накнаде нематеријалне штете „поправка“, на шта нас упућује сама реч „репарација“, већ да је то сатисфакција — задовољење оштећеног. Поред

решења која су поводом овог питања усвојена у Упоредном праву, приказана су и схватања домаћих и страних правних писаца о личним правима, која су код нас први пут регулисана Законом о облигационим односима. Аутор посебно анализира право на физички интегритет, које обухвата више права, чија је заједничка карактеристика човекова егзистенција. То су право на живот (које укључује и право човека да себи одузме живот), право на телесни интегритет, право на душевни интегритет и право на слободу. Полазећи од уставних одредаба које јамче неприкосновеност човековог живота и његове слободе (чл. 3, 175, 177, 178. и 185. Устава СФРЈ), наводи се, у том смислу, могућност примене члана 157. Закона о облигационим односима. Одредбе овог члана предвиђају да се може тражити престанак радњи које повређују не само право на физички интегритет, већ и друга лична права која гарантује Устав (част, углед, лични и породични живот, итд.). Поред осталог, чл. 157. 300, како наводи аутор, даје право на тзв. пасивну еутаназију. Човек који трпи велике болове, а нема изгледа да ће се излечити, има право да тражи од суда да изрекне престанак медицинског третмана. Писац сматра да је, поред пасивне, допуштена и активна еутаназија, која у појединим случајевима може бити једино хумано решење.

Док се применом чл. 157. 300 пружа заштита личним правима онда када је радња повреде већ наступила, чл. 156. 300 регулише могућност уклањања извора опасности и у том смислу омогућава спречавање њихове повреде. С друге стране, уколико је повредом личних права проузрокована нематеријална штета, може се тражити успостављање ранијег стања (чл. 199. 300) објављивањем пресуде или исправке, повлачењем изјаве или на неки други погодан начин, или се, пак, може тражити одговарајућа накнада у новцу (чл. 200. 300). Ова накнада биће досуђена ако суд нађе да околности случаја то оправдавају, при чему се посебно води рачуна о јачини и трајању болова и страха. Накнада штете у случају повреде права на слободу неоправданом осудом за кривично дело или неоснованим лишењем слободе, регулисана је Законом о кривичном поступку.

У другом делу књиге аутор приказује облике нематеријалне штете који су признати у нашем праву. Најважније питање у овој области није више сâм појам нематеријалне штете, већ је то њена накнада, посебно накнада у новцу. У том смислу, изложене су околности од којих зависи висина новчане накнаде. Неке од њих односе се како на накнаду материјалне штете, тако и на накнаду нематеријалне штете (на пример, одредбе о подељеној одговорности и о снижењу накнаде). Писац наводи да су разлике у досуђеним накнадама у појединим републикама и покрајинама и више од 100%. Имајући у виду да се ради о примени Савезног закона, који, поред осталог, одређује главне критеријуме приликом утврђивања висине накнаде, овакво стање је неприхватљиво јер представља повреду једног од основних уставних начела — начела једнакости грађана пред Законом.

Аутор разматра и проблем валоризације аконтације (урачунавања исплаћеног неспорног дела) и заузима став који се успешно може бранити уколико што спречава злоупотребу права на накнаду штете у условима инфлације. Оно што је већ плаћено на име накнаде штете треба бити урачунато у својој реалној вредности у укупан износ накнаде, како у случају накнаде материјалне штете, тако и у случају накнаде нематеријалне штете.

Посебну пажњу заслужује питање застаревања потраживања накнаде нематеријалне штете. Деликатност ове материје условљена је разноврсношћу облика нематеријалне штете, код којих се моменат сазнања за проузроковану штету различито поставља. Писац доследно примењује законске одредбе код свих облика накнада и истовремено проналази најоптималнија решења судске праксе.

Књига аутора Здравка М. Петровића *Накнада нематеријалне штете због повреде физичког интегритета личности*, представља значајан допринос правној литератури у овој области. Писац разматра низ питања, интересантних не само са правног већ и с етичког и медицин-

ског аспекта (на пример, проблеми еутаназије, трансплантације, заштите фетуса). При том, приказана су различита гледишта у домаћој и страниј литератури. Посебан квалитет овог рада чини богата судска пракса, чији нам приказ омогућава праћење еволуције схватања личних права и нематеријалне штете. Поред тога што излаже различита решења усвојена у домаћој и страниј теорији, законодавству и судској пракси, аутор предлаже нека нова решења, међу којима је свакако најзначајније оно које се односи на сам појам нематеријалне штете, и, уједно, указује на потребу уједначавања судске праксе у нашој земљи, нарочито путем сарадње највиших судова.

Ана Желчевић

Никола Гавела: ПОСЈЕД СТВАРИ И ПРАВА, Народне новине, Загреб, 1990, 190 страна

„Бавити се феноменом посједа значи упријети поглед у живо ткиво социјалних односа припадања ствари, бавити се стварноправним односима какви они заиста јесу, а не какви би требало да буду. Посјед нужно привлачи пажњу свакога кога занима како је у неком друштву уређено припадање ствари правним субјектима, без обзира на то је ли његов интерес практичне или знанствене природе, налази ли се он пред стручним задатком који треба решити или из неког другог разлога жели спознати тај, тако интересантни аспект социјалних односа“.

Овим бираним речима узетим из предговора почиње монографија проф. Гавеле. Ја сам са интересовањем и задовољством прочитао ово дело и пожелело да један изузетан правнички доживљај поделим са широм цивилистичком читалачком публиком. „Посјед ствари и права“ је свеобухватна монографија о државини: њеном појму, начинима настанка, трајању државине, правним последицама које као правна чињеница изазива у правном животу, те начинима њеног престанка.

Проф. Гавела је при изради овог уџбеника постигао жељени циљ. Мултидисциплинарним али не и преопширним приступом осветлио је државину са позитивноправног историјског и компаративног аспекта. Монографија је употребљава практичарима својом разрађеном интерпретацијом позитивног права, а поред тога има и ону неопходну ерудитску компоненту упоредноправне анализе како државине тако и других блиских правних института (стицање од невластника, одржаја и сл.). Читаоцу ће причинити задовољство излагање историјског развоја сваког од ових института приказом плетеница које су рецепција римског, с једне, и континуитет германског права, с друге стране, уплитали.

Први део носи наслов „Посјед као правно релевантни социјални однос“, и у њему се расправља појам државине кроз анализу фундаменталних питања попут овога: да ли је државина чињеница или право? Одговарајући на ово питање проф. Гавела долази до своје дефиниције државине: *genus proximum* државине је да је то релативно трајни социјални однос, у коме неки субјект или више њих фактички има власт у погледу одређеног објекта. Његова *differentia specifica* је задовољавање критерија, које му норме одређеног правног поретка постављају за разликовање од осталих социјалних односа. Као два основна модела аутор наводи субјективну и објективну концепцију државине, те елаборира те појмове. Разматрајући однос између државине и правног поретка аутор наводи да правни поредак на два начина утиче на државину: одређујући *ius possidendi* као једно од овлашћења садржаних у субјективном праву, право омогућује државину; други вид утицаја права на државину је нормирањем правне последице која ће наступити из постојања државине као правне чињенице. Даље, проф. Гавела даје приказ елемената државинског односа кроз одређивање субјекта и објекта државине. При анализи објекта државине држава се на државинском објекту *extra commercium*: „Наиме, ствари